

3. Галицейська Ю.М. Капіталізація банківської системи України: проблеми та перспективи./ Галицейська Ю.М. // Вісник ТНЕУ. – 2009. – №4. – С.76-82.
4. Диба Л.М. Національний банк України як регулятор макроекономічних процесів в умовах глобалізації світової економіки. /Диба Л.М. // Економічний вісник ПХДПУ імені Г.Сковороди. - 2014. Вип. 22/3. – С. 131-135.
5. Кучеренко С.Ю. Основные тенденции развития банковской системы Украины / С.Ю. Кучеренко // Современные научные исследования и инновации. – 2014. – №3 [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://web.snauka.ru/issues/2014/03/31643>.
6. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс] / Режим доступу:<http://www.bank.gov.ua>

References

1. Adamyk B.P. Natsionalnyi bank i hroshovo-kredytna polityka [The National bank and monetary policy]: monography. Kyiv: KNEU. 2008. 276 p.
2. Baranovskyi O. Antykryzovi zahody uriadiv I tseentralnykh bankiv zarubizhnykh krain [Anti-crisis measures governments and central banks of foreign countries]. Visnyk Natsionalnoho Banku Ukrainy [Bulletin of National Bank of Ukraine]. No. 5. (2010). 6-11.
3. Halitseiska Y.M. Kapitalizatsiia bankivskoi systemy Ukrainy: problemy ta perspektyvy [The capitalization of the Ukrainian banking system: problems and prospects]. Visnyk TNEU [Bulletin of TNEU]. No. 4. (2009). 76-82.
4. Dyba L.M. Ways to improve the efficiency of the banking system Ukraine in terms of European integration processes. // University Economic Bulletin PHDPU G. Skovoroda. No. 24/1 (2015). 118-123
5. Kucherenko S.Yu. Osnovnye tendentsii razvitiya bankovskoy sistemy Ukrainy [The main tendencies of development of the banking system of Ukraine]. // Sovremennye nauchnye issledovaniya i innovatsii. – 2014. – No3: <http://web.snauka.ru/issues/2014/03/31643>.
6. Ofitsiyni sait Natsionalnokho banku Ukrainy [The official site of the National Bank of Ukraine]. <http://www.bank.gov.ua>

ДАНИ ПРО АВТОРА

Диба Лариса Миколаївна, старший викладач кафедри політичної економії ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький ДПУ ім. Григорія Сковороди»
вул. Покровська 44, кв.18, м. Переяслав-Хмельницький, 08400, Україна.
e-mail: chita_dog@mail.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Дыба Лариса Николаевна, старший преподаватель кафедры политической экономики ГВУЗ «Переяслав-Хмельницкий ГПУ им. Григория Сковороды»
ул. Покровская 44, кв.18, г. Переяслав-Хмельницкий, 08400, Украина
e-mail: chita_dog@mail.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Dyba Larysa Mykolaivna – senior teacher of the Department of Political Economy SHEE «Pereiaslav-Khmelnytskyi Hryhorii Skovoroda State Pedagogical University»
Pokrovska St 44|18 street Pereiaslav-Khmelnytskyi, Kyiv region, 08400, Ukraine
e-mail: chita_dog@mail.ru

УДК 330.34:338.2

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ІННОВАЦІЙНОЇ ДИНАМІКИ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ)

Завгородня О.О.

Метою статті є виявлення, розкриття змісту та систематизація мікро- та макроекономічних результатів економічних інновацій. Досягнення мети передбачає застосування методів причинно-наслідкового, функціонального, системного, компаративістичного та кореляційного аналізу у межах синергетичного підходу й еволюційної парадигми.

Розглянуто актуальні підходи до дослідження соціально-економічних наслідків інноваційної макродинаміки. Відзначено, що інноваційна макродинаміка, як і будь-який відкритий складний процес, породжує та емерджентно синтезує чисельні зовнішні ефекти (екстерналії). Проведено аналіз спектру можливих метаморфоз системи - реципієнта інновацій, пов'язаних із різними сенсами якісної мінливості економічних акторів. Розкрито зміст конструктивної, адаптивної, компенсаційної, протекціоністської, диференційної та когерентної функцій інновацій, а також обумовлених ними різнорівневих ефектів (продуктивного, вартісно-редукційного, комунікаційного, атрактивного, метаболічного та ін.).

Отримані результати відкривають перспективи удосконалення методик прогнозування та комплексної оцінки наслідків інноваційного капіталотворення.

Ключові слова: інновації, інноваційна динаміка, функції інновацій, синергетичні ефекти, національна економіка, макроекономічні екстерналиї

МАКРОЕКОНОМІЧЕСКИЙ АНАЛИЗ И ОЦЕНКА РЕЗУЛЬТАТОВ ИННОВАЦИОННОЙ ДИНАМИКИ (ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ)

Завгородняя Е.А.

Цель статьи – выявление, раскрытие и систематизация микро- и макроэкономических последствий экономических инноваций. Достижение цели предполагает применение методов причинно-следственной, функционального, системного, компаративистического и корреляционного анализа в рамках синергетического подхода и эволюционной парадигмы.

Обосновано, что инновационная динамика, как и любой открытый сложный процесс, порождает и синтезирует многочисленные внешние эффекты (экстерналии). Проведен анализ спектра возможных метаморфоз системы-реципиента инноваций, связанных с различными смыслами инновационной изменчивости экономических субъектов. Раскрыто содержание конструктивной, адаптивной, компенсационной, протекционистской, дифференцирующей и когерентной функций инноваций, а также обусловленных ими внешних эффектов (продуктивного, стоимостно-редукционного, коммуникационного, аттрактивного, метаболического и др.). Полученные результаты открывают перспективы дальнейшего совершенствования методик оценки последствий инновационных процессов.

Ключевые слова: инновации, инновационная динамика, функции инноваций, синергетические эффекты, макроэкономические экстерналии

MACROECONOMIC ANALYSIS AND AN EVALUATION INNOVATIVE DYNAMICS (THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS)

Zavorodnia O.O.

The article's goal is the identification, discovering the content and systematization of micro- and macroeconomic externalities of economic innovation. Methodological background includes the methods of causal, functional, system, correlation and comparative analysis within a synergistic approach and the evolutionary paradigm.

Actual approach to the study of the social and economic consequences of the innovative dynamics are under consideration. It is proved that the innovative dynamics, like any open complex process, generates and synthesizes numerous varied external effects (externalities). There is carried out the analysis of the spectrum of possible metamorphosis of system-recipient associated with the various meanings of innovative changes of economic actors. Such functions of innovation as adaptation, protection, differentiation, compensation and coherence are revealed. The content of related external effects (productive, cost-reducing, communications, attractive, metabolic etc) is explained.

The presented results offer the prospect of developing and improving methods of forecasting and integrated assessment of the consequences of innovation processes. At the same time detected empirical correctness are confirming the of innovation imperative vector for regulatory activities of the government.

Key words: *innovation, innovation dynamics, function innovation, synergies, macroeconomic externalities*

Актуальність теми та постановка проблеми. Успішна інтеграція України в глобальний та глокальний європейський економічний простір вимагає довготривалих консолідованих зусиль українського суспільства у пошуку адекватних відповідей на виклики сьогодення та подоланні регресивних тенденцій у всіх сферах суспільного життя. Потужність та хронічний характер останніх унаочнює той факт, що за даними міжнародних рейтингових кваліметричних досліджень (2013-2015 рр.) Україна, що займає 44 місце в світі та територією, 31 місце – за населенням та за найскромнішими оцінками входить до ТОП-30 найбільш ресурсозабезпечених країн, посідає 104 місце в світі за рівнем економічного добробуту (ВВП на душу населення за ПКС), 113 – за рівнем технологічного розвитку, 79 – за рівнем конкурентоспроможності (табл. 1) та 70 – за комбінованою оцінкою рівня процвітання країни й якості життя населення [1-7].

Поточна кризова ситуація – це наслідок довгострокової, переважно екзогенної детермінованості національної моделі соціально-економічної динаміки, недооцінки значення її ендогенних інноваційних чинників, ігнорування органічної убудованості інновацій у сучасні механізми розширеного відтворення економічних систем, їх провідної ролі у визначенні статусних позицій країни у світовому таблиці про ранги.

Зміна вектору макроекономічної динаміки та наповнення її принципово новим якісним змістом тісно корелює із активізацією та підвищенням ефективності інноваційних процесів. Відтак, проблеми ініціації та актуалізації зв'язку «знання (ресурс) → інновації, як первісні носії та каталізатори якісної мінливості (інструмент) → удосконалення національного економічного геному, авангардизація та модернізація його технологічної складової → сталий соціально-економічний розвиток → підвищення добробуту та покращення якості життя (ціль)», прогнозування коротко- та довгострокових наслідків інноваційних впливів, комплексної оцінки результатів інноваційного капіталотворення набувають особливого значення й привертають до себе підвищену увагу з боку наукового співтовариства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У широкій панорамі відповідних досліджень знаходять відображення глобальні тенденції, закономірності та прогностика інноваційних процесів, різноманітні наслідки упровадження та дифузії технологічних та інституціональних інновацій тощо. Знаковими у цьому плані є роботи Ю. Бажала, В. Гейця, П. Дракера, Р. Нельсона, К. Перес, М. Портера, Е. Роджерса, В. Савчука, Л. Федулової, К. Фрімена, Й. Шумпетера, Ю. Яковця та ін. Втім, при суттєвих досягненнях світової та вітчизняної науки в царині аналізу результатів інноваційної діяльності певні питання дотепер залишаються дискусійними і не вирішеними. Насамперед, йдеться про комплексне бачення перетворювального потенціалу та множини ефектів (результатів, наслідків) економічних інновацій, пов'язаних із індукованими, інноваційно обумовленими зовнішньо проявленими метаморфозами системи – реципієнта.

Таблиця 1. Україна у світових рейтингах

Показники	Максимальний (країна-лідер)	Середньо-зважений світовий	Україна-2015		Співставлення	
			бали	Ранг/ кількість обстежених країн	із середнім	із максимальним
1	2	3	4	5	(4)/(3)	(4)/(2)
Територія, км ²	17075400 (Російська Федерація)		603 549	44		
Населення країни, млн. мешканців	1368,92 (КНР)		45,4	31		
Забезпеченість природними ресурсами, експертна оцінка вартості ресурсів у трлн. дол.	75,7 (Російська Федерація)		6,4 (на 01.01.2008)	Дані відсутні		
Індекс людського розвитку (HDI)	0.944 (Норвегія)	0.673	0.747	81/188	1.11	0.79
ВВП на душу населення, тис. дол., з ПКС	96992.90 (Катар)	16971.99	7552.40	104/185	0.44	0.08
Глобальний індекс інновацій,	68.30 (Швейцарія)	36.92	36.45	64/141	0.98	0.53
- інноваційний потенціал;	72.20	42.24	39.1	84	0.93	0.54
- інноваційні результати	68.63	34.78	33.9	47	0.97	0.49
Індекс технологічного розвитку	6.6 (Фінляндія)	4.18	4.1	113/148	0.98	0.62
Індекс економіки знань	9.43 (Швеція)	5.92	5.73	54/146	0.97	0.61
Індекс глобальної конкурентоспроможності)	5.70 (Швейцарія)	4.24	4.14	76/144	0.97	0.72
Індекс людського капіталу	85.88 (Фінляндія)	65.68	76.21	31/124	1.16	0.89
Індекс соціального прогресу	88.24 (Нова Зеландія)	61.17	64.91	62/132	1.06	0.74

Складено автором із використанням: [1-8]

Предметом дослідження є інноваційні процеси у національній економіці.

Мета даної статті - виявлення, розкриття змісту та систематизація мікро- та макроекономічних екстерналій економічних інновацій, а також емпіричне обґрунтування впливу інноваційної детермінанти на досягнення стратегічних цілей розвитку національної економіки. Отримання конкретних наукових результатів передбачає застосування методів причинно-наслідкового, функціонального, системного, компаративістичного та факторно-кореляційного аналізу у межах синергетичного підходу й еволюційної парадигми.

Результати дослідження. Інноваційна динаміка, як і будь-який відкритий складний процес, породжує та синтезує з огляду на взаємопов'язаність та взаємозалежність внутрішніх та зовнішніх елементів системи чисельні екстерналії. За тотальної присутності інноваційного чинника в економічному сьогоденні цілком зрозумілим є інтерес науковців до дослідження результатів інноваційної діяльності та співдіяльності економічних акторів.

Найбільш активні й плідні пошуки локалізовані на мега- та мікрорівнях перебігу інноваційних процесів. Глобальний ракурс інноваційної динаміки й, насамперед, припущення про сталість циклічної траєкторії руху (К-хвилі) світ-системи обумовлюють основні напрямки, спосіб та інструментарій досліджень наслідків інноваційних впливів на соціальну еволюцію [9-10]. Науковий дискурс фокусується навколо соціальних та технологічних інновацій, що розглядаються як:

- *рушії* – *каталізатори* розвитку людства,
- *прототипи* майбутнього світового порядку та його актуальних мегатрендів;
- *демпфери* потенційних глобальних проблем та *компенсатори* глобальних асиметрій і водночас як *дестабілізатори* рівноваги глобальної системи «природа - соціум - людина»;
- «*ключ-перемичка*», що на біфуркаційних роздоріжжях історії відкриває для людства нові колії руху та уможлиблює їх торування [11-13].

Розробка варіантів майбутнього спирається на довгострокову екстраполяцію актуальних мегатрендів, нелінійне сценарне моделювання, що коливається між оптимістичною і песимістичною крайнощами, технологічне та цивілізаційне прогнозування на підставі циклічно-генетичної парадигми, пошукове пріоритетів технологічного розвитку глобальної економіки (так званих макротехнологій).

Позитивізму й узагальненості висновків глобальної футурології противажить нормативний аналіз, конкретика і поміркований прагматизм досліджень, орієнтованих на проблематику інноваційного розвитку акторів мікрорівня. Незважаючи на чисельні труднощі, на сьогодні за результатами тривалої роботи і активного міжнародного співробітництва під патронатом ОЕСР, Євростату, Міжнародного та Європейського банків реконструкції й розвитку фахівцями з питань управління інноваційною діяльністю суб'єктів господарювання вже сформовано уніфіковану критеріальну та методичну базу для оцінювання варіантів інноваційних рішень (проектів, програм)[14]. Також ними розроблено систему («родину») показників, що відображають як цільову функцію продуктивних та процесових технологічних інновацій, так і дозволяють провести їх ранжування щодо пріоритетності впровадження й визначити їх вплив на поточний стан підприємства та його подальші перспективи в конкурентно-ринковому середовищі.

Основна складність у тому, що аналіз має бути контекстуальним, а інтегральний результат повинний оцінюватися крізь призму його адекватності місії та стратегії розвитку актора й альтернативних витрат. Зрозуміло, що залежно від ситуації ідеї та задуми інноваційних рішень розрізнятимуться. Інноваційні менеджмент і маркетинг пропонують чисельні варіації методик і алгоритмів пошуку конкретних сенсів інноваційної активності, засновані на самореференції, моніторингу та діагностиці середовища. Самі ж сенси, зазвичай, зводяться до тріади:

- «*протекціонізм*» (посилення конкурентних переваг і компенсація виявлених слабкостей, захист ареалу життєдіяльності - ринкової ніші);
- «*експансія*» (розширення зони економічного впливу через створення нового сегменту ринку з монопольним впливом, диверсифікацію діяльності і проникнення на нові ринки, захоплення частки ринку у конкурентів);
- «*адаптація*» (зміни у відповідь на наявні чи прогнозовані флуктуації середовища).

У дослідженнях макрорівневої спрямованості диференціація, кваліметрія та кількісна оцінка наслідків інноваційної динаміки здебільше залишається осторонь наукового аналізу. Чи не єдиним винятком є державна експертиза інноваційно- інвестиційних проектів (програм), що претендують на статус суспільно значимих і державну фінансову підтримку. Її теоретико-методологічні засади та інструментарій утворені синтезом відповідних розробок мега- та мікроекономічного характеру. Внесок перших - мегатренди, зокрема прогнозовані тенденції НТП та розвитку міжнародної спеціалізації у науково-виробничій сфері, рамкові умови для вибору національних технологічних пріоритетів розвитку. Других - критерії, показники та методики обліку сукупних витрат і вигод, а також вимірювання альтернативних витрат, оцінювання поточних результатів та відтермінованих наслідків інноваційних рішень, зокрема соціальних та екологічних. Звісно, що з огляду на чисельні явні та неявні екстерналії калькуляція останніх поступатиметься коректністю і достовірністю розрахункам потенційного економічного (комерційного) ефекту.

Для підвищення рівня обґрунтованості та об'єктивності експертного вибору перелік відомих критеріальних показників відбору (термін окупності, чиста теперішня вартість, індекс прибутковості, внутрішня норма рентабельності) доповнюється за рахунок функціональних і організаційних критеріїв, а до потенційних наслідків додаються бюджетні та рентогенераційні, пов'язані із перспективами отримання державою та іншими власниками природної та технологічної квазіренти [15].

На цьому макроекономічний аналіз функціональних можливостей і багатограних форм прояву інновацій зазвичай вичерпується. Між тим, більш широкий погляд на спектр спричинених інноваціями можливих метаморфоз дозволяє виявити поліфункціональність нового, пов'язану із змістовно різними сенсами якісної мінливості акторів безвідносно до того, який рівень світ-системи вони представляють (рис. 1).

Насамперед, на увагу заслуговує *рушійний потенціал* інновацій, що може реалізуватися за кількома напрямками. Йдеться про те, що в інноваційний спосіб актори еволюції:

- частково знімають наявні обмеження саморухності, вибірково нарощують конкурентні переваги, завдяки появі нових потреб та удосконаленню технологічних способів їх задоволення розширюють власний простір економічної активності;
- проектують та конструюють власне майбутнє (актуально для актора - суб'єкта економічної динаміки);
- адаптуючись до критичних флуктуацій середовища, захищають своє право на майбутнє, отримують шанс уникнути загибелі й продовжити свій історичний шлях (актуально для актора - об'єкта мінливості).

Рушійна функція із її активною (конструктивною) та умовно пасивною (адаптивною) варіаціями в концентрованій формі відбивають найважливіші сутнісні ознаки, властивості та призначення інновацій. Вони

об'єктивно перебувають в діалектичній єдності, обумовлюючи і взаємодоповнюючи одна одну. З одного боку, щоб мати шанс на майбутнє, треба спромогтися вижити у сьогоденні, і саме від того, як відбудеться процес пристосування до нових умов існування, залежать перспективи (стимули і ресурси) подальшого розвитку. А з іншого, – просування вперед означає становлення іншої реальності, що генерує нові виклики, шоки та суперечності, до яких теж у подальшому необхідно буде адаптуватися.

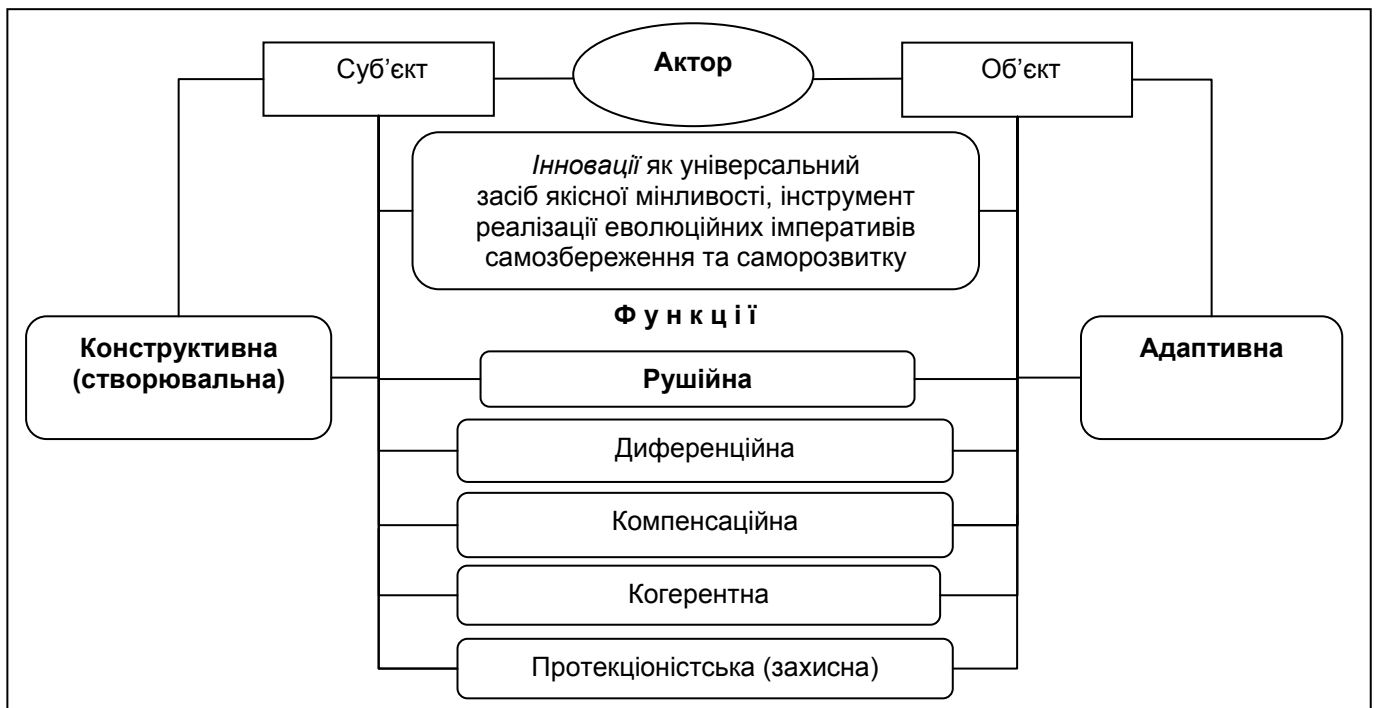

Рисунок 1. Функціональні потенції економічних інновацій [складено автором]

Найбільш відомими є два макрорізновиди дії технологічних інновацій, як вбудованих дестабілізаторів.

Неокласична, *технологічно-продуктивна*, версія розглядає вплив інноваційного чинника через зміну масштабу трансформації сукупних ресурсних витрат у відповідний випуск кінцевої продукції. Таким чином, основними макронаслідками інноваційних процесів визнаються або виведення національної економіки на нову межу виробничих потужностей, збільшення потенціального ВВП, або зміна технологічних коефіцієнтів макроекономічної виробничої функції, похідне підвищення мультифакторної продуктивності та ефективності виробництва, загальне зниження факторної ресурсомісткості одиниці ВВП. При цьому економічне зростання базується на застосуванні капіталоозаощаджуючих технологій, а інновації розглядаються в якості компенсаторів зниження рівня капіталоозброєності. Водночас за інших рівних умов економія капіталу обертається для економічних акторів на додаткові можливості, пов'язані із формуванням ресурсів розвитку, реалізацією експансіоністських стратегій та отримання переваг, обумовлених дією ефекту масштабу[16, с. 261-263].

Другий, *інноваційно-інвестиційний*, варіант знайшов відображення у неокейнсіанських моделях економічного зростання. Неокейнсіанці вводять інновації як мінливий фактор продуктивності (капіталовіддачі) інвестицій і передбачають мультиплікативно-акселераційне посилення та поширення теренами національної економіки інвестиційної хвилі, породженої технологічними нововведеннями мікрорівня. Це порушує відносну стабільність макроекономічної системи, ініціює її перехід до нового стану макроекономічної рівноваги, найсуттєвішою відмінністю якого може бути зростання фактичного рівноважного ВВП.

Сукупний дохід, отриманий суб'єктами господарювання, є величиною, значною мірою залежною від структури інноваційного капіталотворення, яке формуючи структуру економіки, впливає на розподіл економічно активного населення по сферах та галузях економіки, визначає структуру зайнятості. Остання ж, зважаючи на об'єктивну диференціацію середньої заробітної плати робітників та середнього підприємницького прибутку за галузями промисловості і видам економічної діяльності, є одним з найвагоміших чинників формування сукупного доходу. Похідний від сукупного доходу сукупний попит дозволяє підприємцям реалізувати продукцію й відшкодувати понесені витрати, створює стимули для подальшого розширення виробництва та здійснення інвестиційних витрат, зокрема інноваційної спрямованості, виявляє структуру суспільних потреб, орієнтує інвесторів та інноваторів в економічному просторі.

Висхідній траєкторії рівня життя і культурно-освітнього цензу населення відповідає сходження на вищий рівень піраміди потреб і модифікація функції споживання, зокрема, збільшення різноманіття індивідуальних та суспільних запитів. Як наслідок – зростання обсягів та (або) підвищення якості сукупної пропозиції і диверсифікація наявної номенклатури, зокрема розширення обов'язкового мінімуму новостворених виробів і послуг.

Зрозуміло, що спираючись на новаційні сенси та нестандартні рішення при русі вперед та захисті статус-кво, кожний із економічних акторів *селективно* посилює свою індивідуальність, опановує мистецтво максимізувати вигоди від своєї унікальності з її абсолютними та відносними, природними та штучно розвинутими конкурентними перевагами. Відповідно закладаються передумови для *диференціації учасників інноваційних процесів* за відтворювальним, продуктивним та доходотворчим потенціалами (табл. 2).

Таблиця 2. Поділ країн світу за рівнем економічного добробуту та рівнем конкурентоспроможності як наслідок реалізації диференційної функції економічних інновацій (2014 – 2015 рр.)

Показники	Одиниця вимірювання	Світ*	Групи країн за рівнем доходу			
			НІ-країни	УМ-країни	ЛМ-країни	ЛІ-країни
Індекс економіки знань**	бали	5,07	7,90	4,99	3,19	1,86
Глобальний індекс інновацій**	бали	37,01	51,64	38,57	29,31	25,40
Населення	млн.	6934,5	1306,9	2400,3	2743,2	880,1
	%	100	18,85	34,61	33,85	12,69
ВВП, за поточним курсом	трлн. дол.	76774,2	51505,7	19251,9	4827,2	1189,4
	%	100	67,09	25,08	6,29	1,55
Середній ВВП на душу населення	дол. за ПКС	16971,99	36296,29	13243,46	4856,95	1576,80
Середня продуктивність праці	дол. ВВП на 1 зайнятого	113054,9	329917,7	19710,08	6769,45	2209,96
Індекс людського розвитку	бали	0,68	0,87	0,75	0,62	0,50
Глобальний індекс конкурентоспроможності**	бали	4,24	5,28	4,18	3,91	3,55
Умовний добуток 1 пункту інноваційного розвитку +1827,25\$ на душу населення						
Умовний добуток 0,1 пункту розвитку економіки знань +1563,68 \$ на душу населення						

* *Обстежені країни.* ** - показник, середньозважений за часткою ВВП країн у групі.

НІ-країни - країни з високим рівнем доходу (ВВП на душу населення за ПКС ≥ 18000 дол. США); УМ-країни – країни з доходу вище середнього рівня ($8000 \text{ дол. США} \leq \text{ВВП на душу населення за ПКС} < 18000 \text{ дол. США}$); ЛМ-країни - країни з доходом нижче середнього рівня ($2750 \leq \text{ВВП на душу населення за ПКС} < 8000 \text{ дол. США}$); ЛІ – країни – країни з низьким рівнем доходу ($\text{ВВП на душу населення} < 2750 \text{ дол. США}$.)

Складено автором за [1-4; 7]

На інноваціях також ґрунтується дія механізму об'єднання відносно автономних економічних систем, підвищення рівня їх організаційної складності. При частковому чи повному зникненні кордонів, що відокремлювали індивідуальні економічні простори від середовища, починається їх взаємопроникнення, формування параметрів порядку, засад співбуття та співрушності, відмінних по відношенню до попередніх станів акторів, задіяних в інтеграційних процесах. Запорукою успіху є інновації, що забезпечують когерентність мікросвітів - певну погодженість векторів руху, гармонізацію й резонансну синхронізацію їх внутрішнього часу, темпів і рівнів розвитку[17].

Зміст і функціональне призначення інновацій можуть виявляти себе через низку ефектів, умовно поділених нами на чотири групи та умовно об'єднаних в ієрархію.

До групи найнижчого рівня «Ефекти I порядку» віднесемо наслідки, породжені на мікрорівні і безпосередньо пов'язані із конкретним об'єктом видом інновацій чи їх певною комбінацією. У цій об'єктній групі до вже попередньо відзначених продуктивного і виробничо-технологічного ефектів долучаються *організаційно-технологічний* (удосконалення моделей організації та координації економічних процесів, підвищення ефективності їх інфраструктурної підтримки) та *знаннєво-інформаційний* (оновлення інформації про сенси, зміст, форму на наслідки інноваційної мінливості, розширення наявної бази техніко-економічних знань, створення інформаційно-інтелектуального продукту (ІІПр) тощо).

Група «Ефекти II порядку» містить похідні синергетичні наслідки ефектів I порядку (кумулятивні складно адитивні наслідки наслідків), які, з одного боку, поширюючись про каналах коопераційно-дистрибутивних зв'язків та через дифузю інновацій, емерджентно проявляються на вищих рівнях економічної системи. А з іншого, - модифікуючи ціле, починають діяти і в зворотному напрямку, підштовхуючи мікроакторів до впровадження інновацій когерентного та адаптивного характеру.

До ефектів II порядку належать наступні.

2.1. *Вартісно-редукційний*, що проявляє себе через зменшення відносної вартості одиниці корисного ефекту (результату) внаслідок дії ефекту масштабу, упровадження більш продуктивних, ресурсозаощадливих технологій й відносного здешевлення морально застарілих факторів виробництва.

2.2. *Просвітницький* (у широкому сенсі) – формування мотивації для самоудосконалення людського капіталу й підвищення міри його адекватності потребам суспільного виробництва, пов'язаної із експлуатацією та обслуговуванням нової техніки та технологій; підвищення продуктивного та доходотворчого потенціалу сутнісних сил людини (ССЛ); зростання вартості та ціни пропозиції праці, яка додатково стимулює до економічної творчості та продуктивної зайнятості тощо. Зворотним боком розвитку

людського капіталу є зміцнення ресурсного потенціалу макроекономічної динаміки та, насамперед, її знання та інноваційної складових[18].

2.3. *Комунікаційний* ефект пов'язаний із змінами, що мали місце в сфері обміну та передачі інформації, зокрема новаційної, й спричинили: а) формування мережевих телекомунікаційних on-line технологій роботи із просторово розподіленими даними; б) розширення та реорганізацію контактного поля акторів, створивши плацдарм для розгортання чисельних мережевих ефектів і, зокрема, ефекту спілловеру; в) прискорення дії контурів зворотного зв'язку, збільшення можливостей оперативного задоволення інноваційних потреб економічних акторів, підвищення якості управлінських рішень тощо.

2.4. *Атрактивний* - «втягування» в похідні та комплементарні метаморфози пов'язаних акторів та акторів, зацікавлених у дифузії, модифікації та адаптації нововведень до власних потреб і, як наслідок, формування кластеру споріднених інновацій із протоконами ресурсного забезпечення, дистрибутивної мережі та інфраструктурної підтримки.

Ефекти III порядку являють собою синергетичний результат взаємодії ефектів другої групи та є порівняно із ними більш суспільно вагомими. Серед них:

3.1. *Структуроформувальний* - оновлення та переупорядкування складу елементів системи, інтенсифікація *структурних зрушень*, що корелюють із динамікою суспільних потреб. І, як наслідок, набуття макросистемою нових атрибутивних ознак, властивостей, функціональних потенцій і конкурентних переваг, переформатування під новий стандарт відтворювальних програм та паттернів поведінки акторів.

3.2. *Метаболічний* – підвищення результатів функціонування економічної системи, зокрема: а) зростання продуктивності та зменшення ресурсоемності *анаболічних* механізмів, що забезпечують освоєння ресурсів, синтезують новостворені споживчі вартості і визначають витрати технологічної трансформації; б) підвищення ефективності *катаболізму* – розподілу, споживання та утилізації результатів анаболізму.

Для того щоб ефекти II групи набули масовості та переродилися в ефекти групи III *критично важливою* є сумісна актуалізація комунікаційного та атрактивного ефектів. Так, міжсуб'єктні комунікації, поширення з плином часу інноваційних ідей та обмін враженнями щодо різноманітних інновацій є необхідною передумовою їх розповсюдження. Лише тоді, коли буде сформована достатня кількість споживачів / користувачів інноваційного блага, його відтворювальний цикл «виробництво ↔ споживання» буде необоротно інтегрований у національне відтворення, а сама інновацій через взаємовпливи «частка ↔ ціле» отримає реальні можливості реалізувати в макроекономічному просторі свій перетворювальний потенціал.

Слід відзначити, що атрактивний ефект може бути активований з різних рівнів макросистеми. Випадок «знизу» відповідає логіці самоорганізаційних процесів і природного відбору, коли долю носія новизни визначатимуть його індивідуальні якості як-от: конкурентні переваги, сумісність із середовищем, адекватність та адекватність потребам споживачів, складність використання та утилізації, доступність для апробації та демонстраційний ефект [19]. Випадок атракції «згори» передбачає, що система вищого організаційного рівня вважає доцільним підтримати певний варіант удосконалення національного економічного геному. Тож задля цього вдається до різних форм посилення схильності до інновацій акторів мікрорівня й спрямованої корекції їх вибору на користь більш суспільно бажаної альтернативи.

Верхівка ієрархії ефектів, її четвертий рівень цілком очікувано представлений тріадою *економічного, соціального та екологічного*.

Екологічний ефект засновується на збільшенні знань про закони і закономірності гармонійної коеволюції природи і суспільства, технології їх гармонійного (неантагоністичного) існування, на екологічнобезпечному техніко-технологічному переозброєнні виробництва, зменшенні антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище і розширено-компенсаційному відтворенні навколишнього середовища.

«Повноважний» представник економічного, відповідальний за економічний добробут - *доходоутворювальний ефект* проявляється через опосередкований вплив інноваційних процесів як на динаміку первинних доходів економічних акторів, так і на величину фінансової бази бюджетного податково-трансфертного перерозподілу. Так, щодо *заробітної плати* інновації:

- визначають комплементарне співвідношення між працею і капіталом у галузевому розрізах і відповідну кількість залученої до продуктивної діяльності робочої сили, її розподіл між галузями і секторами економіки;

- потребують певної кваліфікаційної якості працівників і службовців, адекватної експлуатаційної складності засобів виробництва, впроваджених унаслідок інвестиційно-інноваційної діяльності, та нових інформаційно-управлінських технологій, а отже, зумовлюють розмір еквівалентної їй заробітної платні;

- збільшують реальні доходи населення і його купівельну спроможність унаслідок підвищення продуктивності праці, зниження собівартості (вартісно-редукційний ефект) та ціни реалізації продукції.

На *підприємницький прибуток* найбільший тиск справляють: інноваційне ресурсозаощадження, зниження собівартості продукції, прискорення обігу капіталу, зростання обсягів реалізації за рахунок розширення номенклатури випуску продукції, повнішого задоволення потреб споживачів і відповідного збільшення попиту, вдосконалення технологій збуту, монопольна рента тощо.

Факторний дохід капіталу – *ставка відсотку* – також залежить від продуктивності наявних технологій і виробничих потужностей. Поліпшуючі та базові інновації, спрямовані на її підвищення, апріорно коригують динаміку граничного продукту, виштовхують фірму на нову точку рівноваги, якій відповідає інший оптимальний

рівень інвестицій. Зміна попиту на інвестиції, що ініціюється на мікрорівні, поступово охоплюючи макрорівень, відбивається на порушенні рівноваги ринку інвестиційних ресурсів і встановленні нової ціни капіталу.

Динаміка первинних доходів безпосередньо відбивається на розмірах бази оподаткування і податкових бюджетних доходів – суспільного ресурсу фінансування фундаментальної науки і соціально-культурної сфери.

Соціальність інновацій (в звуженому сенсі) передбачає:

- сприяння повноцінній самореалізації людини, як суб'єкта соціально-економічної творчості та співтворчості;
- мотивацію до всебічного саморозвитку особистості, зокрема для диференціації та нівелювання ризиків морального старіння сутнісних сил;
- створення передумов для підвищення рівня задоволення потреб та реалізації інтересів.

Ефекти інновацій, наведені у четвертій групі, є стратегічно значимими для удосконалення технологічного генотипу національної економіки, підвищення її екологічної безпеки, створення підойм для стабільного зростання добробуту та підвищення якості життя. А останнє, у свою чергу, є надзвичайно важливим для формування матеріальних передумов розвитку людини, посилення інноваційно спрямованої мотивації економічної діяльності, підвищення суспільної зацікавленості у зміцненні та нарощуванні креативного та інтелектуального потенціалів людського капіталу. Також слід зазначити, що на протигагу ефектам об'єктної групи, для яких типовою є відносно жорстка залежність «причина (тип інновації) → наслідок», ефекти вищих порядків мають імовірнісний характер.

Імовірність зумовлюється, насамперед, ускладненням кожного наступного за ступенем агрегування рівня системи з адекватним підвищенням стохастичності процесів його функціонування і розвитку. До дедалі більшої невизначеності результатів інноваційної діяльності призводять: зростання кількості можливих альтернативних маршрутів проходження інноваційного сигналу в системі з мережевою топологією; збільшення кількості ітерацій, в яких він може бути нейтралізованим, посиленням чи послабленням, модифікованим тощо.

Зазначимо, що наведений перелік ефектів не претендує на повноту відображення усіх потенційно можливих тактико-стратегічних наслідків інноваційної динаміки. Проте, усі присутні в ньому ефекти, є значимими для визначення в довгостроковій перспективі відтворювальних макроконтурів та реалізації цільової функції національної економіки. Проведені розрахунки коефіцієнтів кореляції показників, що кількісно й якісно характеризують значимі сфери та результати функціонування національної економіки (табл. 3) підтверджують їх істотну детермінацію інноваційним чинником.

Таблиця 3. Кореляційний взаємозв'язок між цільовими показниками функціонування національних економіки та глобальним індексом інновацій

Показники	Коефіцієнти кореляції
ВВП на душу населення, дол. за ПКС	0.8811
Індекс людського розвитку (Human Development Index)	0.9468
Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index)	0.6129
Індекс технологічного розвитку (Technological Readiness Index)	0.9355
Індекс екологічної ефективності (Environmental Performance Index)	0.9113

Складено автором із використання [1; 4; 7; 20]/

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, доцільно акцентувати увагу щонайменше на двох моментах, які набувають додаткового практичного значення в контексті розроблення і реалізації стратегій інноваційного розвитку економічних суб'єктів:

- багатогранність наслідків інноваційної діяльності за результатами, масштабами і формами прояву, що робить інновації універсальним каталізатором розвитку економічної системи-реципієнта будь-якого рівня складності та структурної організації;
- поліфункціональність інновацій дозволяє економічним акторам фокусувати їх креативний та оновлюючий потенціал на розв'язанні конкретних соціальних, економічних і екологічних проблем.

Щодо перспектив подальших досліджень, то вони, насамперед, пов'язані із визначенням мікро- та макроекономічних передумов, сприятливих для повноцінної реалізації функціонального потенціалу інновацій. А також із розробкою та удосконаленням методик комплексної оцінки наслідків інноваційної макродинаміки, прогнозуванням та вимірюванням результатів інноваційно-інвестиційних рішень.

Список використаних джерел

1. *Global Competitiveness Report [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf- 01.03.2016. – Загол. з екрану.*
2. *KEI [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp - 01.08.2015.- Загол. з екрану.*
3. *The Global Innovation Index [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org>. – 11.02.2016. – Загол. з екрану.*

4. The World Bank data [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://data.worldbank.org> – 17.03.16. – Загол. з екрану.
5. The Legatum Prosperity Index [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.prosperity.com/#/> – 21.03.2016. – Загол. з екрану.
6. The Social Progressive Imperative [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.socialprogressimperative.org/data/spi#map/countries/spi/dim1,dim2,dim3> – 05.10.15.- Загол. з екрану.
7. UNDP. Human Development Report 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_en.pdf – 14.03.2016. – Загол. з екрану.
8. World Economic Forum. The Human Capital Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reports.weforum.org/human-capital-report-2015/rankings/> – 10.03.16. – Загол. з екрану.
9. Нейсбит Д. Мегаатренди [Текст]/ Д. Нейсбит. – М.: ООО «Издательство АСТ»: ЗАО НПП «Ермак», 2003. – 384 с.
10. Форрестер Д. Мировая динамика: пер. с англ. [Текст]/ Д. Форрестер. – М.: АСТ, 2006. – 384 с.
11. Яковец Ю. Эпохальные инновации XXI века [Текст]/ Ю. Яковец. – М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. – 444 с.
12. Друкер П. Ф. Эпоха разрыва: ориентиры для нашего меняющегося общества: пер. с англ. [Текст]/ П. Ф. Друкер. – М.: Вильямс, 2007. – 336 с.
13. Фрімен К. Як час спливає: Від епохи промислових революцій до інформаційної революції: пер. з англ. [Текст]/ К. Фрімен, Ф. Лука. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 510 с.
14. OECD Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data – Oslo Manual, third edition. – OECD/EU/Eurostat, 2005. – 382 p.
15. Методика проведення державної експертизи інвестиційних проектів [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE22969.html – 12.06.2015 – Загол. з екрану.
16. Білоцерківець В.В. Нова економіка: зміст та еволюція: монографія [Текст]/ В.В. Білоцерківець. – Дніпропетровськ: Січ, 2013. – 366 с.
17. Князева Е.Н. Природа и некоторые проблемы инноваций [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://narod.ru/knzva.htm/> 04.08.11. – Загол. з екрану.
18. Лебедева В.К. Экономическая синергетика и переменная деятельности [Текст]/ В.К. Лебедева, В.Н. Тарасевич, - Днепропетровск: Січ, 2004 – 96 с.
19. Роджерс Е. М. Дифузія інновацій: Пер. з англ. В. Старка [Текст]/ Е. М. Роджерс. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. – 591 с.
20. Global metrics for the environments [Електронний ресурс] – Режим доступу: // <http://epi.yale.edu> – 11.02.2016 – Загол. з екрану.

References

1. Global Competitiveness Report. http://www3.weforum.org/docs/WEF_GlobalCompetitivenessReport_2014-15.pdf
2. KEI. http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp
3. The Global Innovation Index // <http://www.globalinnovationindex.org>
4. The World Bank data // <http://data.worldbank.org>
5. The Legatum Prosperity Index // <http://www.prosperity.com/#/>
6. The Social Progressive Imperative// <http://www.socialprogressimperative.org/data/spi#map/countries/spi/dim1,dim2,dim3>
7. UNDP. Human Development Report 2015// http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_en.pdf
8. World Economic Forum. The Human Capital Report: <http://reports.weforum.org/human-capital-report-2015/rankings/>
9. Neysbit D. Megatrendy [Megatrends] – М.: ООО «Izdatel'stvo ACT»: ЗАО NPP «Yermak», 2003. 384 p.
10. Forrester D. Mirovaya dinamika [World dynamics]. – М.: AST, 2006. 384 p.
11. Yakovets Yu. Epokhal'nyye innovatsii XXI veka [Epochal innovations of the XXI century] – М.: ЗАО «Izdatel'stvo «Ekonomika», 2004. 444 p.
12. Druker P.F. Epokha razryva: oriyentiry dlya nashego menyayushchegosya obshchestva: Per. s angl. [The era of discontinuity: guidelines for our changing society]. – М.: Vil'yams, 2007. 336 p.
13. Frimen K., Luka F. Yak chas splyvaye: Vid epokhy promyslovykh revolyutsiy do informatsionoy revolyutsiyi [As time is running out: From the era of industrial revolution to the information revolution] – К.: Vyd. dim «Kyuevo-Mohylyans'ka akademiya», 2008. 510 p.
14. OECD Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Technological Innovation Data – Oslo Manual, third edition. – OECD/EU/Eurostat, 2005. 382 p.
15. Metodyka provedennya derzhavnoyi ekspertyzy investytsiynykh proektiv [Methods of governmental examination of investment projects]. // http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE22969.html.
16. Bilotserkivets' V.V. Nova ekonomika: zmist ta evolyutsiya: monohrafiya [The new Economy: content and evolution]. – Dnipropetrovs'k: Sich, 2013. 366 p.
17. Knyazeva Ye.N. Priroda i nekotoryye problemy innovatsiy [Nature and some of the problems of innovation]. <http://narod.ru/knzva.htm>

18. Lebedeva V.K., Tarasevich V.N. *Ekonomicheskaya sinergetika i peremena deyatel'nosti [Economic synergy and change of activity]*. - Dnepropetrovs'k: Sich, 2004. 96 p.

19. Rodzhers E.M. *Dyfuziya innovatsiy [Diffusion of innovations]* – K.: Vyd. dim «Kyievo-Mohylyans'ka akademiya», 2009. 591p.

20. *Global metrics for the environments*. <http://epi.yale.edu>.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Завгородня Олена Олександрівна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри політичної економії та менеджменту,

Національна металургійна академія України
пр. Гагаріна, 4, м. Дніпропетровськ, 49005, Україна
e-mail: elenzavg@gmail.com

ДАНИЕ ОБ АВТОРЕ

Завгородняя Елена Александровна, доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры политической экономики и менеджмента

Национальная металлургическая академия Украины
пр. Гагарина, 4, г. Днепропетровск, 49005, Украина
e-mail: elenzavg@gmail.com

DATA ABOUT THE AUTHOR

Zavhorodnia Olena Oleksandrivna, Doctor in Economical Science, Associate Professor, Professor at the Department of Political Economy and Management

National Metallurgical Academy of Ukraine
4, Gagarin avenue, Dnipropetrovs'k, 49005, Ukraine
e-mail: elenzavg@gmail.com

УДК 314.17

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКУ ПРАЦІ

Коваль С.П.

Предметом статті є дослідження політики зайнятості населення в Україні, спрямованої на формування механізму державного регулювання в сучасних умовах розвитку ринку праці.

У дослідженні використовувались загальнонаукові та спеціальні методи: аналізу та синтезу, аналогії та порівняння, експертних оцінок тощо.

Результати роботи. Проведено аналіз теоретичних підходів до ринкових засад розвитку сфери зайнятості населення в Україні. Надано пропозиції щодо формування механізму та інструментів державного регулювання ринку праці в сучасних умовах.

Результати дослідження можуть бути використані всіма зацікавленими сторонами, у тому числі органами державної виконавчої влади при вдосконаленні механізмів реалізації соціально-економічної політики зайнятості та державного регулювання ринку праці України.

Висновки. 1. На сьогодні система державного управління процесами на ринку праці потребує використання комплексного підходу у вигляді формування дієвого механізму регулювання.

2. Розв'язання цього та багатьох інших завдань полягає, зокрема, у розробці дієвих інструментів механізму державного регулювання ринку праці.

Ключові слова: державне управління, механізм регулювання, зайнятість населення, ринок праці, законодавчо-правова база, інструменти регулювання, політика зайнятості.

МЕХАНИЗМ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ РЫНКА ТРУДА

Коваль С.П.

Предметом статьи является исследование политики занятости населения в Украине, направленной на формирование механизма государственного регулирования в современных условиях развития рынка труда.

В исследовании использовались общенаучные и специальные методы: анализа и синтеза, аналогии и сопоставления, экспертных оценок и др.

Результаты работы. Проведен анализ теоретических подходов к рыночным основам развития сферы занятости населения в Украине. Предоставлены предложения относительно формирования механизма и инструментов государственного регулирования рынка труда в современных условиях.

Результаты исследования могут быть использованы всеми заинтересованными сторонами, в том числе органами государственной исполнительной власти при совершенствовании механизмов